

• ПЕТРОРОМАН •

ЮРІЙ СОРОКА

ІМЕНЕМ СОНЦЯ

НОТАТКИ СЕМЕНА ПАЛИВОДИ

Харків
«ФОЛО»
2019

Пролог

Зорі на нічному небі поступово втратили яскравість. Мармуровий диск повного місяця нависав над горизонтом, подібний до похмурого всевидячого ока. Древа, що скинули листя на зиму і дочекались білої ковдри навколо себе, були схожі на руки мерців. Мерці тягнули до блілого диску місяця свої довгі криві пальці. Чорні й нерухомі у тиші, яка вкучала все навколо м'яким простирадлом безтурботності. Древа тут зовсім не були схожі на ті, до яких звук Мешика. Вони були іншими. Втім, як і все навколо. Не було моря зелені. Не було повноводих річок і водоспадів. Не було співу птахів і криків дрібної звірини у густих кронах. Лише чорні віти, схожі на руки мерців, між пальців яких білими клаптями білів сніг.

І холод, що пробирав крижаними лабетамі до самого серця. Холод, якого він не пам'ятав багато років, з далекої юності.

Чому він потрапив сюди, у холодну білу пустелю? Чому не залишився там, де бажав залишитись? Чому покинув усе й зійшов на торгове судно з наміром прибути туди, де народився і виріс? Питання поставали перед Мешикою одне за одним. І він мав на них лише одну відповідь.

Такою була воля сонця. Зовсім скоро світило вирушить у небуття, і йому доручено потурбуватись про повернення світла. Там, на іншому боці земної кулі, про це було кому подбати. Йому ж необхідно повернутись у країну дитинства і врятувати її.

І він неодмінно виконає свою місію.

Подумавши про це, Мешика зашепотів молитву сонцю і щільніше загорнув поли свого шкіряного морського плаща. Немов прокинувшись після довгого сну, озирнувся навколо.

За деревами, скільки бачило око, не було помітно жодних ознак людського житла. Лише залиті мертвотним сяйвом зимові поля, купи голих дерев і ледь помітна змійка шляху. Доповнювали пейзаж кілька прадавніх могил вздовж шляху. Вкриті сніговою ковдрою, як і все навколо, вони панували над рівнинним пейзажем. На верхів'ї однієї з могил, похилившись, бовванів кам'яний ідол. Чорний крук ліниво спостерігав за самотнім мандрівником із плеча ідола. Мешика раптом подумав, що так виглядатиме світ, якщо сонце не повернеться.

Симфонія місячної ночі, тиша і холод.

Так виглядає смерть.

Мешика зітхнув і покрокував далі. Він від усієї душі бажав опинитись серед рідного племені. У іншому, більш сприятливому для життя місці. Там, де завжди тепло, а темні нетрі джунглів відокремлює від океанської лазури жовта стрічка піщаного пляжу. І сидіти біля багаття, поряд з воїнами, які принесли жертву сонцю. Але він знав, що це неможливо. Скоро вони повернуться. Ті, хто жадав від нього нових дарунків. А якщо він не виконає місію, повертатимуться знову і знову. Саме вони примусили його покинути звичні місця і бігти світ за очі, у холодну країну дитинства.

На мить місячне сяйво освітло обличчя Мешики. І від його вигляду ворон на плечі ідола голосно каркнув, зало-

потів крилами і полетів геть. Навіть вбрана налякав худий простоволосий чоловік із зарослим багатоденною щетиною обличчям і гарячково палаючими очима.

Мешика йшов довго. Увесь час озирався, немов хтось серед снігової пустелі міг переслідувати його. Нарешті, важко дихаючи, зупинився. Озирнувся і осів на холодну землю. Спиною оперся об стовбур дерева. Довго відсапувався, після чого зачерпнув у пригоршню сніг і хотів покласти собі до рота. В останню мить помітив, що від речовини, якою були забруднені його руки, сніг став сивим у мороці. Ніс чітко вловив запах крові. Від цього запаху настрої Мешики швидко покращився. Він струсив сніг з долонь і зайшовся божевільним сміхом.

— Ось бачите? Вам не відібрати у мене світло! Я все виконаю! Виконаю, чуєте?! — звертаючись до ночі та місяця, заволав він. — У мене досить часу! Я залишив позаду надто велику відстань, щоб мати сумніви. Я дарую їхні серця сонцю! Світло має повернутись до людей. Без нього цей світ надто страшний!

Відповіддю на крик слугувала тиша. Хіба легенький нічний вітерець зашелестів пожовклим листям, що залишилось на вітах самотнього дуба, до якого притиснувся нічний мандрівник. Тихе шелестіння, що його ледь могло вловити вухо. Однак Мешика розцінив шелест на власний розсуд. Він звернув обличчя до місяця й голосно зареготав. Реготав довго, надривно, доки не зірвався на кашель.

— Ви думаєте, що переможете, боги темряви? — нарешті сказав він хрипким голосом, що дрижав від холоду і хвилювання. — Ні! Сонце отримає над вами верх. І першим, хто йому допоможе, буде воїн-орел! Мешика! Чуєте, це моє ім'я!

Він здійняв до темного небосхилу руки і потряс ними, ніби намагаючись продемонструвати свою незламність комусь невидимому. Після цього зітхнув і знову спробував

щільніше загорнутись у плащ, який не рятував від морозу. Сидів під деревом недовго — як і минулого разу, і позаминулого. Холодне повітря швидко проникло у проріхи смугастої сорочки під плащем і примусило рухатись.

Він повинен рухатись, інакше замерзне.

І хоч Мешика не боявся смерті, думка про те, що смерть може завадити виконанню місії, пекла нестерпно. Він піднявся на ноги, озирнувся і пішов далі, про всяк випадок перевіряючи, чи не зник пакунок, що його мав за пазухою. Він не розбирав дороги й не намагався з'ясувати, де знаходиться. Надто багато років не був він тут. Просто йшов, сподіваючись потрапити у тепло до тієї миті, доки його доконає холод.

Собаки забрехали через півгодини. І Мешика не одразу зрозумів: це гавкіт собак у селищі чи голоси переслідувачів. Похмурих погоничів, що являлись йому від того самого дня, відколи Мешика таємно проник до храму і викрав пригоршню золотих прикрас, священне зображення бога Мештлі та ритуальний кинджал, щоб кинутись у мандрівку через океан. А можливо, він вирушив саме тому, що з'явилися привиди? Мешика не пам'ятав, але точно знав, що вони поруч увесь час. Прислухався. У темряві ясно було чути гавкання собак. Тварини брехали попереду. Мешика криво посміхнувся. Здається, сонце все ще на його боці. Озирнувшись довкола, нічний мандрівник упевнився у правдивості своїх припущень. Місцина була знайомою. І хоч довгі роки, що їх проведено у далеких краях, не дозволяли упізнати більш детально, у загальних рисах він розпізнавав порослі лісом пагорби й засипані снігом долини. До хатини на узліссі залишалось кілька верст. Він знову засміявся божевільним сміхом, що переріс у напад кашлю, після чого покрокував навпростець, вище колін зав'язавши у снігу. Раптом, згадавши, перевірів, чи на

місці пакунок. Так, згорток залитого кров'ю пергаменту був там, де й мав знаходитись — у внутрішній кишені плаща. Мешика обережно погладив пакунок, як найбільший скарб. Потім зігнувся і старанно почав витирати руки снігом від темної крові, яка вкривала їх густими плямами. Нарешті виліз із глибокого снігу на ледь помітну стежину, після чого подався вперед майже бігцем...

У місячному сяйві вже були помітними узлісся й порослий сухим очеретом берег річки, коли Мешика зрозумів, що його наздогнали. Не ті, що зі смолоскипами у руках бігли його слідом напередодні, намагаючись помститись за смерть свого односельця. Ті були слабкими. Усе, що вони могли зробити з ним — просто забити палицями. У тому випадку, коли б поборолі власний страх. Адже їм було страшно від вигляду дарунка, що зробив Мешика сонцю на краю їхнього селища. Натомість ті, що наздоганяли зараз, були значно небезпечнішими. Вони воліли роздерти на шматки не лише його тіло, а й душу. А разом з тим позбавити можливості досягнути мети. Саме через них Мешика змушений був здолати океан.

— Ні! — заволав він і зупинився серед галявини, залитої місячним сяйвом. — Ні!!! Залиште мене! Залиште! Я попереджаю — у мене є цього разу дарунок для сонця!

Але залишати його у спокої не збирались. На освітленій холодним місячним сяйвом галявині ставало все темніше від тіней, які оточували нічного мандрівника. Червоні палаючі очі дивились на нього звідусіль. Вони стискали коло все тісніше. Наближались і щось шепотіли. І у кожного з них було обличчя селянина, якого він убив напередодні. Обличчя з трьома ранами від куль, по якому стікала кров. Мертвотно-біде обличчя і позбавлене одягу тіло з розсіченим навскіс животом. Кров зі страшної рани заливала живіт і ноги. І хоч від кількості ходячих мерців на галявині у Мешики мерехтіло в очах, насправді він бачив перед собою лише одну жертву,

яку в незбагнений для нього спосіб перетворили на десятки й десятки мертвяків.

Тих, які жадали зараз його крові.

Вуста кожного з них розкривались, але Мешика чув лише один голос. Монотонний голос, який не міг належати людині. Він спробував затулити вуха руками і загарчав:

— Чого ви хочете від мене? Що вам потрібно?!

Шепіт на мить припинився, після чого голос мовив:

— Ти знаєш.

Мешика боязко підняв голову і оглянув мерців, які оточували його тісним колом. Дивно, але він все ще не міг звикнути до них. Спочатку у джунглях, серед задушливого запаху гниючих рослин. Потім на кораблі, серед океану. Нарешті у вкритих снігом лісах... Вони приходили й вимагали приєднатись до них. Змінювались лише обличчя. Це були обличчя тих, кого він обрав нещодавно. Але усі вони вимагали одного. Колись він вчинить так, як вони вимагають. Але не цієї миті.

— Ні! — Мешика рішуче похитав головою. — Занадто рано.

— Ти знаєш, — знову зашепотіли холодні вуста кожного. Тим самим голосом, який не давав йому спати уже багато днів.

— Ти знаєш...

— Ви мене не зупините! Я повинен повернути сонце!

— Ти один з нас...

— Нізащо! — Мешика відчув, що ним оволодіває божевільний сміх. — Ви лише мерці, лише мій дарунок сонцю! Ви не змогли мене зупинити, коли були живими, не зупините й зараз! Ви нікчемні тіні! І зникнете, коли повернеться сонце!

— Ти один з нас... — вперто повторював голос. — Ходімо, адже це так просто...

Мешика відчув, що його тіло дрібно тремтить. Потрібно було тягнути час. До світанку залишилось зовсім недовго. Але до того, як обрій на сході почне сіріти, він не покаже їм

своєї сили. Він демонструватиме слабкість. Лише це допоможе перемогти. Здаватись слабким і жалити несподівано. Так, як він чинив із живими. Саме так переможе і мертвих. Адже вони хочуть бачити його поряд із собою. Вони вважають, що так зможуть повернути те, що він забрав у них. Не розуміючи, що ця річ уже належить сонцю, а Мешика — лише той, кому доручено виконати волю великого бога.

— Досить! — кричав він, а мерці з розсіченими животами простягали до нього руки і шепотіли:

— Ходімо...

— Я більше не можу цього терпіти!

— Ти сам обрав, — промовляв до нього голос. — Це твій вибір. Але ти мусиш закінчити шлях.

— Ні! Зараз не час! Я маю зібрати врожай!

— Ходімо... — повторював голос.

— Залиште мене!

— Ходімо...

Видіння Мешики продовжувались безкінечно довго. Здавалось, він відчуває холод кожного з мертвих тіл, так близько від нього вони знаходились. Здавалось, він божеволіє від запаху крові й гниючої плоті. Тож ось-ось здатен вчинити те, що вони вимагають вчинити.

Припинити власні страждання.

Мешика знайшов під плащем руків'я ножа. Він висмикнув зброю з-за пояса й почав роздивлятись у місячному сяйві. Клинок з обсидіану виблискував чорним глянцем у мороці, а пальці відчули зручний вигин дерев'яного руків'я. Дивлячись на ніж, Мешика раптом зрозумів, що готовий здійснити те, до чого його підштовхують мерці. Він довго дивився на темний камінь клинка. Потім поклав на руків'я другу руку, а вістря спрямував собі у живіт.

Це дуже просто. Кілька хвилин, і більше вони його не здоганятимуть. І навіки вщухне те трикляте: «Ходімо...»

— Не будь жорстоким до мене, Іцлі, — прошепотів Мешика. — Зроби це без болю.

Він уже готовий був ударити себе, коли його очі поглянули на схід. Тієї ж миті хвилини слабкості залишились позаду і прийшло чітке розуміння.

Він повинен залишатись живим, доки не закінчить місії. Не більше й не менше.

Мешика застромив ніж за пояс і скочив на рівні.

— Ви мене не примусите!

У відповідь мерці поволі почали стискати коло, простягаючи до нього свої страшні руки.

— Ти один з нас... — шепотіли вони.

— Ні!

— Ти сам обрав, прийми й кару!

Мешика поглянув над головами нежиті, що оточувала його темними рядами, і побачив постать того, кого боявся побачити найбільше. Перед ним знаходився володар підземного світу Міктлантекутлі. Постать бога, схожа на скелет людини з палаючими червоним сяйвом очима, була вищою удвічі за кожного з мерців, що оточували Мешику. На його плечах сиділи незмінні супутники володаря царства мертвих: кажан, павук і сова. А сам він був мороком, що темною плямою зіткнувся на тлі місячного сяйва. Мешика затремтів дрібно й боязко. Тепер він знав, що йому не утекти. Мерці наближались. Незабаром холодні руки торкнулись його тіла, почали рвати плащ, стягли з голови відлогу. Мешика спробував мляво відбиватись, але за мить усе попливло перед очима, і він майже поринув у безодню, яка не містила образів і звуків. З останніх сил рвонув з-за пазухи пакунок і, розвернувши закривавлене ганчір'я, високо здійняв угору долоню, на якій лежало людське серце.

— Ось твоя жертва, сонце! — з усіх сил заволав він. — Візьми її!

Коли свідомість повернулась, залишилися лише тиша і холод. Розплющивши очі, Мешика побачив себе посередині великої засніженої галявини. Навколо нікого не було. Він похапцем звівся і розпочав діяти. Насамперед виламав кілька сухих гілок і вторував у снігу невеликий майданчик для вогнища. Поламав дрова на короткі цурпалки, притрусив зверху шматками сухої кори й тремтячими руками намацав у кишені кресало. За кілька хвилин вогнище, перетворившись із перших несміливих язичків на багаття, горіло, зігріваючи Мешіку. Він зачекав ще трішки, після чого взяв серце у зігріті долоні й обережно поклав у полум'я. Сам застиг над вогнем, здійнявши руки вгору. До сонця, яке підвелось над небосхилом й іскрилось у паморозі на вітах ялин. З вуст Мешики лунав спів, подібного до якого ніколи не чули мешканці вкритого сніговими заметами Поділля. А постать страшного Міктлантекутлі залишилась нічним жахом у минулому.

Поставав новий день.

За годину, засипавши снігом рештки багаття, Мешика пішов геть. Він минув узлісся, вийшов на стежину, що прямувала від села вздовж річки й закінчувалась перед воротами одинокої хатини. Ранок веселими нотками позолотив стріху, вибілів стіни й почорнів живопліт. Він надто добре знав цей будинок, щоб мати сумнів, чи потрапив у потрібне місце. Подорож, що зайняла половину життя, було закінчено. Він удома. Щоправда з багажем, який надто важко нести людині. Вони повернуться знову. Повернуться наступної ночі. І Мешика повинен мати, чим їх зустріти. Кожної ночі. Допоки сонце не помре й не народиться знову.

Розділ I

Змилені коні здолали крутий підйом і винесли ридван на пагорб. Коли дорога почала збігати у долину, вони, підкоряючись вигукам кучера і свисту батога, перейшли на галоп. З кінських пащ вихоплювались хмаринки білої пари, втомлені тварини похропували й бігли з останніх сил. Було помітно, що екіпаж здолав чималий шлях, і коні потребували відпочинку. Проте закутаному в овечий кожух кучеру до цього не було жодних справ. Він слідкував лише за швидкістю. Скоро ридван, порипуючи полозами, влетів до передмістя й наповнив тиху, засипану пухкими сніжними кучугурами вулицю тривогою гонитви. Напівсонний Сатанів¹, що завмер у снігових заметах, одразу прокинувся. Міщани в очікуванні події, яка зруйнувала б чари сонного царства, заметушились. Десь у вікні з'явилося зацікавлене обличчя, в одному з будинків рипнули двері, випускаючи господарів на дворисьце. І вони стояли, спостерігаючи за подорожніми. Незграбні у своїх накиннутих

¹ С а т а н і в — у XVII сторіччі одне з прикордонних міст Речі Посполитої. Маєтність родини Сенявських. Нині селище міського типу у Хмельницькій області.

на швидку руку кожухах, у пухових хустках або високих баранячих шапках. Навіть рабин вийшов з синагоги. З мудрістю усього прадавнього народу спробував роздивитись, хто порушує спокій містечка десятком запряжених цугом вороних, похитав головою і повернувся до натопленого приміщення. Метушня завжди залишиться метушнею, а лютий мороз вихолоджував Сатанів та околиці більше двох тижнів, примушуючи мешканців спрямовувати у прозорі небо живописні стовпчики димів. Рабин мав надто багато власних справ, щоби втрачати час на споглядання дурнів, які намагаються випередити *свій*. На вулицях містечка, заливистим гавканням відробляючи харч, озвались десятки собак.

Подорожні виявляли не більше цікавості до подій навколо, аніж до втоми власних коней. Швидко залишивши позаду передмістя, ридван затримався на мить поблизу міської брами. Там двоє зарослих тижневою щетиною ландскнехтів, які поверх потемнілих від вогкої погоди сталевих лат мали кожухи, а замість шоломів кудлаті шапки, неспішно наблизились до форейтора — згорбленого і замерзлого юнака, що сидів у сідлі посередині запряжки.

— *Waar ga je heen?*¹ — ліниво сказав один з ландскнехтів, дихнувши на хлопчину горілчаним духом, відчутним на відстані добрих двох сажнів.

— Що? — вирячився на жовніра форейтор.

— *Deze domme jongeman begrijpt je niet!*² — зареготав другий ландскнехт — рудобородий здоровань, на череві якого залізний нагрудник ледве тримався.

На допомогу форейтору прийшов кучер.

¹ Куди ви йдете? (Нідерланд.)

² Цей малий дурень тебе не розуміє! (Нідерланд.)